

NatuurNabij

CONTACTBLAD IVN EEMLAND

BELEEF DE NATUUR!

Bestuur en Werkgroepen

Harm Jan Luth, voorzitter
06-51598157
voorzitter@ivn-eemland.nl

Piet van Dijk, secretaris
06-15825471
secretaris@ivn-eemland.nl

Roel van Wijk, penningmeester
035-5422207
penningmeester@ivn-eemland.nl

Communicatie
nieuwsbrief: secretaris@ivn-eemland.nl
NatuurNabij: natuurnabij@ivn-eemland.nl
Website: webredactie@ivn-eemland.nl

Cursussen
Henk-Jan Strang
06-49718070
cursussen@ivn-eemland.nl

Duurzaamheid
Göran Christiansson
duurzaamheid@ivn-eemland.nl

Eemnes
Nelleke Bary
035-5382661
eemnes@ivn-eemland.nl

Excursies
Corry Heus
035-6023163
excursies@ivn-eemland.nl

Fotografie
Dick Nagelhout
035-6022802
fotografie@ivn-eemland.nl

Libellen & Vlinders
Dick Nagelhout
035-6022802
libellen-vlinders@ivn-eemland.nl

Natuurpaden
Martien van Liempd
030-2292639
natuurpaden@ivn-eemland.nl

Natuurwerkgroep Bunschoten
Wim Smeets
033-2983147
bunschoten@ivn-eemland.nl

Natuur- en milieubeleid: vacature

Dick Nagelhout, bestuurslid
035-6022802
fotografie@ivn-eemland.nl

Miriam Kollaard, bestuurslid

bestuur@ivn-eemland.nl
info@ivn-eemland.nl

Padden
Tim de Wolf
035-6026761
padden@ivn-eemland.nl

Planten
Jasper Willemsen
06-42033533
planten@ivn-eemland.nl

Scholen
Mary van der Bijl en Alma Dijkgraaf
Mary 06-20184085 en Alma 06-23034353.
scholen@ivn-eemland.nl

Vogels:
ijsvogels@ivn-eemland.nl
roofvogels@ivn-eemland.nl
uilenwerkgroepsoest.17@gmail.com

Wandelingen
Tanneke Voorin Holt
035-6028377
wandelingen@ivn-eemland.nl

Weidevogels
Roel van Wijk
035-5422207,
weidevogels@ivn-eemland.nl

NatuurNabij:
Bettie Walland
natuurnabij@ivn-eemland.nl

Website: www.ivn.nl/afdeling/eemland
Bettie Walland
webredactie@ivn-eemland.nl

Ledenadministratie
Ineke Bergefurt
ledenadministratie@ivn-eemland.nl

foto omslag: Dick Nagelhout

NatuurNabij

Voorwoord

De op één na laatste NatuurNabij, tenzij nieuwe vrijwilligers voor zowel de redactie als de (online) opmaak zich melden.. Dat kan nog tot 1 september via natuurnabij@ivn-eemland.nl.

Onze afdeling is in juni jl. versterkt met 13 IVN-natuurgidsen, twee van hen zijn aan het woord in deze uitgave, zie het artikel over de werkgroep Heide i.o. en de samenvattende conclusies Projectverslag De Wolkenberg, een gebiedje in Baarn. Verder in dit nummer o.a. uilen, oeverwaluwen, padden, libellen en bomen. En een uitnodiging voor een mooie en boeiende excursie in het najaar.

Bettie Walland

Uitnodiging excursie

naar de NOORDOOSTPOLDER
zaterdag 6 oktober 2018

voor leden en donateurs van IVN Eemland

We gaan deze dag o.a. kijken naar schaalmodellen van grote waterwerken. Decennia lang deden ingenieurs van het Waterloopkundig Laboratorium onderzoek met proefmodellen. Het is niet meer in gebruik, de natuur heeft het gebied overgenomen. Nu zijn de haven van Libië, de Deense Noordzeekust en de haven van IJmuiden het leefgebied van libellen, vissen, waterplanten, varens, ijsvogels etc. Inmiddels is dit bosgebied in bezit van Natuurmonumenten en sinds 2016 heeft het Waterloopbos de status van Rijksmonument. De waterwerken worden langzaam aan weer gerestaureerd.

Het wordt een afwisselende excursie, we gaan zeker ook op zoek naar de bijzondere paddenstoelen waar de Noordoostpolder om bekend staat. Gidsen van Natuurmonumenten begeleiden ons op deze dag en laten ons de verborgen schatten aldaar zien.

Aanmelden

bij Corry Heus via excursies@ivn-eemland.nl.

ALTIJD vermelden:

1/ lid/donateur/huisgenootlid

2/ naam en tel.nr. en met hoeveel personen

3/chauffeur/hoeveel plek in auto of

4/meerijden

Er kunnen 20 personen mee, reageer dus snel met aanmelden voor deze leuke dag!

5	Verslag ALV
6	Meer uilen in Bunschoten
8	Werkgroep Heide i.o.
10	De Wolkenberg
12	Uitstekend Paddenjaar
13	Steenuil vindt nestplaats
14	Biodiversiteit dankzij bomen
15	Gevlekte witsnuitlibel

COLOFON

NatuurNabij
Afdelingsblad van IVN Eemland
www.ivn.nl/afdeling/eemland

Secretariaat IVN Eemland
p/a Mozartlaan 10
3741HV Baarn
email: secretaris@ivn-eemland.nl

Contributie/donatie 2018

Leden: € 20,00

Donateurs: € 15,00

Gezinsleden: € 5,00

Jeugdleden: € 5,00

Ledenadministratie:
ledenadministratie@ivn-eemland.nl

KOPIJ:
natuurnabij@ivn-eemland.nl

DRUKKER:
Editoo B.V. te Arnhem

23 nieuwe gediplomeerde IVN-natuurgidsen en 2 certificaathouders samen met de cursusleiding - foto: Peter van der Wijst

23 natuurgidsen ontvangen hun diploma

door Henk-Jan Strang

Vrijdagavond 15 juni jl ontvingen 23 cursisten na meer dan anderhalf jaar opleiding hun IVN-Natuurgidsendiploma. Aan twee cursisten werd een certificaat uitgereikt, dat op een later tijdstip omgezet kan worden in een diploma. De feestelijke bijeenkomst werd bijgewoond door de cursisten en 60 genodigden.

Zo eens in de drie jaar verzorgt IVN Eemland een natuurgidsencursus om de capaciteit aan gidsen op peil te houden. Net als in het verleden is ook deze cursus samen met de IVN afdeling De Bilt e.o. georganiseerd.

In november 2016 begonnen 32 deelnemers aan deze zware opleiding, 25 van hen vervolmaakten de opleiding succesvol. Van de kersverse natuurgidsen zijn er 13 actief in de regio Eemland, waar zij o.m. publiek (kinderen, volwassenen en senioren) begeleiden bij natuuractiviteiten en excursies in onze prachtige regio. Acht komen uit Soest/Soesterberg, drie uit Baarn, twee uit Eemnes.

Tijdens de opleiding, die begin november 2016 van start ging, vergroten de deelnemers hun basiskennis over de natuur in de regio, vraagstukken over milieu en duurzaamheid en oefenen zij zich in het organiseren van natuureducatieve programma's. De opgedane kennis en vaardigheden hebben de deelnemers toegepast in een onderzoeksproject en gepresenteerd in een educatieve activiteit.

Vrijdagavond 15 juni jl., meer dan anderhalf jaar later, konden dan eindelijk de diploma's en certificaten worden uitgereikt. De feestelijke bijeenkomst is bezocht door 85 genodigden en werd door Mirjam Maasdam geopend. Mevrouw Maasdam is gedeputeerde van de provincie Utrecht (CDA) met in haar portefeuille Hart van de Heuvelrug, Landelijk gebied, Natuur, Omgevingsvisie en Transformatieopgaven.

Samenwerking met het Baarnsch Lyceum

door Pieter Augustinus

Op 13 juni 2018 hebben Harry van den Deijssel en ik assistentie verleend bij een veldwerkdag Ecologie voor leerlingen van 5 VWO van het Baarnsch Lyceum, die het vak biologie volgen.

De 90 leerlingen hadden als opdracht om veldonderzoek te doen naar de successie in de Lange Duinen. In grote lijnen omvatte dat het in kaart brengen van de begroeiing, het bekijken van bodemprofielen, bodemonsters nemen en die later in het bètalab onderzoeken en tot slot de gegevens uitwerken tot een beheeradvies.

Over de dag verdeeld waren er drie groepen van 30 leerlingen, die elk twee uur tijd kregen om hun onderzoek uit te voeren. Ze deden dat in groepjes van vijf leerlingen. Aan de hand van een bodemprofiel (podzol) en een aantal boringen hebben Harry en ik de bodem nader toegelicht.

Het was een succesvolle dag.

Verslag Algemene ledenvergadering IVN Eemland

maandag 19 maart 2018 te Soest, gebouw Vogelzang

aanwezig: 42 leden plus gastspreker

verslag: Piet van Dijk, secretaris

1. Opening

Harm Jan Luth opent de vergadering en spreekt enkele dagen voor de verkiezingen de wens uit dat politici goede keuzes maken waar IVN'ers ook blij mee kunnen zijn.

2. Verslag Algemene Ledenvergadering 2017

Wordt ongewijzigd vastgesteld.

3. Financiën

De kascontrolecommissie meldt dat de jaarrekening 2017 een getrouw beeld geeft van inkomsten, uitgaven en balans. Aanbevolen wordt een aftreedrooster voor de kascommissie te maken. Omdat Len de Goede en Geert Kuitenbrouwer nu allebei tegelijk nieuw zijn, wordt voorgesteld Geert nog één jaar mee te laten draaien en Len twee jaar. Daarna kan steeds één nieuw lid instromen. Het voorstel wordt overgenomen. Het bestuur wordt decharge verleend over 2017.

4. Jaarverslagen

Er ontbreekt een jaarverslag van de plantenwerkgroep.

De wandelwerkgroep moet eigenlijk twee coördinatoren hebben, wordt opgemerkt. Tanneke zou dat graag willen. Volgend jaar wil het bestuur in plaats van schriftelijke verslagen een pitch laten verzorgen door elke werkgroep. De coördinatoren krijgen hierover een voorstel.

5. Bestuursbenoeming

Miriam Kollaard wordt bij acclamatie benoemd tot nieuw bestuurslid.

6. Voortzetting afdelingsblad NatuurNabij

Er zijn bloemen voor Bettie Walland vanwege haar puik afgeleverde nummers. De eer komt deels ook ten goede aan Carla Franssen, meldt ze.

In principe wordt het blad niet voortgezet, tenzij zich op de valreep nog een ander lid aanmeldt voor de redactie en opmaak.

7. Discussie natuurbegraafplaats

Die is nu niet nodig omdat de gemeenteraad heeft besloten geen natuurbegraafplaatsen te accepteren. Het sportplan, waarbij een deel van het bos wordt opgeofferd aan sportvelden, is nog niet van de baan. Na de verkiezingen mogelijk meer duidelijkheid. De werkgroep natuurbesluit met Harm Jan Luth, Louise Arnold Bik en mogelijk René Buisman houdt de vinger aan de pols.

8. In Veilige Handen

Dick Nagelhout geeft een korte toelichting op het protocol In Veilige Handen dat procedures regelt bij ongewenst of ongepast gedrag. Hierbij wordt samengewerkt met de regio. Via de nieuwsbrief en de Coördinatorenvergadering worden de leden geïnformeerd over de voortgang. Datzelfde geldt voor de nieuwe privacyregelingen.

9. Rondvraag

Corry Heus meldt dat er nog plaats is voor de excursie op 14 april naar de IJsselstreek.

Na de pauze houdt Luc Noordman een boeiende lezing over bomen in Amersfoort, Soest en Soesterberg.

Emailadressen

Is uw emailadres gewijzigd? Heeft u een nieuw emailadres dat nog niet aan ons is doorgegeven? Dan heel graag bericht aan onze ledenadministratie via ledenadministratie@ivn-eemland.nl!!

IVN app !

Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de IVN app met wandelingen/routes. De werkgroep Natuurpaden van IVN Eemland zal deelnemen aan dit project. Meer hierover in de komende NatuurNabij.

Kerkuil (juveniel) - foto: Wim Smeets

Steeds meer uilen in Bunschoten

De IVN Natuurwerkgroep Bunschoten houdt zich onder andere bezig met het inventariseren en beschermen van uilen in Bunschoten. Er broeden maar liefst vier soorten uilen, waarvan drie soorten elk jaar. De laatste jaren gaan de aantallen broedende uilen vooruit. Waardoor kan dat komen?

In Bunschoten broeden dit jaar minstens 13 paartjes steenuil, één paartje ransuil (3 jongen) en 10 paartjes kerkuil. Het aantal velduilen is nog niet bekend. Zij broeden later in het jaar of verraden hun nestplaats pas later in het jaar doordat de jongen geluid te maken.

Algemeen

De meeste uilen zijn binnen een jaar geslachtsrijp en meestal binnen één seizoen monogaam. Kleine en middelgrote uilen kunnen elk jaar een of meer broedsels grootbrengen.

De steenuil is monogaam, vormt een paar voor het leven en bezet het territorium het gehele jaar. Hij is uiterst agressief tegenover soortgenoten, maar zij knuffelen en poetsen elkaars verenkleed ook en zitten vaak dicht tegen elkaar. Hun sociale contacten beperken zich tot partner en hun jongen. Bosuilen zoeken met partners lichaamscontact maar alleen tijdens de voortplantingsperiode. Duidelijk toleranter zijn de uilen die voor slechts één seizoen een paar vormen, zoals rans- en velduil. Die doen buiten het seizoen zelfs aan groepsvorming.

Kleine en middelgrote uilen worden gemiddeld 3 tot 6 jaar oud en maximaal 15 jaar oud. Grote honkvaste soorten zoals de oehoe leven aanzienlijk langer, worden ± 27 jaar in de vrije natuur tot ± 67 jaar in gevangenschap en brengen minder en kleinere broedsels groot. Bij een groot voedselaanbod kunnen oehoes na een jaar al een broedsel grootbrengen maar in de regel doen zij dat pas op de leeftijd van 2 tot 4 jaar. Van vrouwtjesuilen is onder andere bij de ransuil vastgesteld dat vrouwtjes tweemaal ouder worden dan mannetjes.

Nesten en broedzorg: het aantal en de frequentie van de prooien door het mannetje aan het vrouwtje gebracht, bepalen de uiteindelijke legselgrootte. Wanneer er te weinig prooien worden gebracht kan het vrouwtje een andere partner kiezen.

Paring vindt meestal, behalve bij de kerkuil, plaats buiten het nest. Tijdens het voorspel roepen de partners elkaar in een zacht klinkend duet.

Uilen kunnen broeden van februari tot december. De velden ransuilen beginnen met broeden half april, de steenuil doet dat eind april en de kerkuil gemiddeld rond half mei. De gemiddelde broedtijd is 28 dagen en alle soorten beginnen vanaf het eerste ei te broeden. De nestverblijfsduur voor jongen is zes tot tien weken.

Sinds 2002 wordt er door de Natuurwerkgroep Bunschoten gekeken waar er in de gemeente Bunschoten uilen broeden of huizen. In februari/maart wordt er specifiek naar steenuilen gekeken. Het hele jaar door worden de andere uilensoorten in de gaten gehouden.

De laatste jaren worden er nestkasten tegen een vergoeding geplaatst op de boerenerven. De boeren hebben graag een uil op hun erf onder andere omdat deze plaagdieren uit de buurt houdt en spreeuwen en mussen uit de stal of loods

Steenuil

Steenuilen eten voornamelijk grote insecten, muizen, jonge ratten en kleine vogels. Soms een kleine vleermuis, zoals een keer gebeurde in het Vivaldiplantsoentje waar een steenuil een Dwergvleermuis greep voor de ogen van de verbaasde familie Koelewijn die daar woont.

De steenuilen worden geïnventariseerd door middel van geluid. In de schemering van de avond wordt er alarm- of territoriumgeluid van steenuilen van een cd afgespeeld. De helft van de steenuilen reageert hierop omdat de uil ervan uit gaat dat er dan een indringer in zijn territorium is. Deze wil hij opsporen en verjagen en de steenuil is dan te zien.

Daar waar geschikte locaties zijn voor steenuilen wordt het geluid afgespeeld. Daarnaast wordt er aan boeren gevraagd of zij wel eens een klein uiltje op hun erf of in de directe omgeving ervan hebben gezien. In het begin van de winter zijn de steenuilen bovendien erg luidruchtig en roepen gedurende de nacht. Dat wordt meestal door de bewoners goed gehoord.

Als er ergens op een erf een steenuil aanwezig is installeert de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten een nestkast voor deze steenuil. Dat is intussen op 19 plaatsen het geval. Hiervan zijn er 13 nestkasten bewoond. In de andere gevallen heeft de steenuil zelf al een goede locatie gevonden en wordt de nestkast pas benut als de oorspronkelijke nestlocatie wordt verstoord.

Een tiental jaren geleden, na een tweetal strenge winters, was het aantal steenuilenpaartjes van negen gedaald tot drie. Alleen de steenuilen in de buurt van schapen of de vuilnisbelt van Sminck (muizen, ratten) hadden deze winters overleefd. Schapen hebben uitwerpselen die door mestkevers worden gerold en gebruikt. Daarnaast blijven schapen de hele winter buiten en zij maken openingen in de sneeuw, waardoor de steenuil hier het hele jaar door voer in de vorm van mestkevers kan vinden.

Door het plaatsen van nestkasten, dus geschikte broedgelegenheid, is het aantal broedparen steenuilen sterk vooruit gegaan en blijft nog steeds stijgen. Alle geplaatste nestkasten voor steenuilen in de gemeente Bunschoten zijn marterproof gemaakt.

Ransuil

Ongetwijfeld de meest geziene uil in het dorp. Elk najaar, als de blaadjes beginnen te vallen, komen de ransuilen roesten (bij elkaar zitten) in de vleugelnoten langs de binengracht in de Koningin Wilhelminastraat, ongeveer ter hoogte van het Groene Kruisgebouw.

Deze uilen jagen 's nachts op muizen en zitten overdag te rusten. Ze zijn dan goed te bekijken en zij blijven rustig zitten. Als ook hier de bladeren in november verdwijnen verspreiden zij zich over de grote coniferen en dennenbomen in het dorp. Een klein aantal gaat dan naast het Groene Kruisgebouw zitten in de grote coniferen aldaar. De roestplaatsen worden meestal ontdekt doordat er grote grijze braakballen onder de bomen op de grond liggen. Deze braakballen bestaan bijna helemaal uit haren van muizen.

Ransuil in Bunschoten - foto: Wim Smeets

Doordat de pH-waarde van de maagsappen van de ransuil met 2 ½ zo laag is (erg zuur dus) worden alle skeletresten aangetast en verteerd.

De ransuil broedt in een oud nest van een zwarte kraai, een kauwtje of een ekster. Soms ook in een grote spar of conifeer. Zij leven voornamelijk van muizen die ze 's nachts vangen.

De ransuil is de enige uil die spitsmuizen eet. De rest van de uilen vindt deze muizensoort té vies. Ze eten ongeveer 4-5 muizen per nacht en produceren 1 braakbal per etmaal. De jongen maken erg veel lawaai als ze op het nest zitten en piepend om voedsel bedelen. Daardoor worden de nestplaatsen ontdekt. Vaak worden de omwonenden gestoord in hun nachtrust door het gepiep van deze jongen.

In 2017 broedde er een paartje ransuilen in een grote dennenboom op de hoek van de Stadsgracht en de Cornelis Houtmanstraat. Het had drie jongen die alle drie groot zijn geworden. Het gepiep gedurende het broedseizoen was dermate irriterend voor de omwonenden dat in het najaar van 2017 deze dennenboom is omgezaagd. In 2017 hebben er in totaal drie paartjes ransuilen binnen de bebouwde kom van Bunschoten gebroed. Althans voor zover bekend bij de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten.

Dit jaar heeft er een paartje gebroed in de Eemlandia-buurt, in een achtertuin in een conifeer met als resultaat drie uitgevlogen jongen. Het gepiep van de jongen wordt door de meeste mensen in de buurt getolereerd, zodat een eventuele broedpoging volgend jaar niet teniet zal worden gedaan. In begin juni hebben de jongen het nest definitief verlaten en zich in de buurt verspreid.

Kerkuil

In de gemeente Bunschoten zijn in totaal 13 nestkasten opgehangen voor kerkuilen. Van deze nestkasten zijn er 10 bezet en broeden ze er momenteel (eind mei) in.

In tegenstelling tot ransuilen broeden de kerkuilen in het buitengebied in de bebouwing. De nestkasten hangen in stallen en loods en bij de boeren. De boeren hebben deze kerkuilen graag omdat zij de spreuwen en mussen uit hun stallen weghouden en ratten en muizen vangen.

Een nadeel van kerkuilen is dat ze de loods waarin ze broeden nogal vervuilen met hun uitwerpselen en hun braakballen en dat ze de boerenwaluwen verjagen of opten.

Steenuil (man) met jong - foto: Wim Smeets

Velduil - foto: Wim Smeets

Kerkuilen zijn echte nachtdieren. Ze worden pas actief als de schemering is ingevallen en jagen de nacht door. Tijdens deze nachtelijke jachtpartijen vangen zij veelal muizen en ratten, maar zij weten ook slapende vogels te pakken. Een adulte kerkuil verbruikt ongeveer 70-80 gram voedsel per dag. Dat komt overeen met bijvoorbeeld 4-8 muizen. In het broedseizoen verbruikt het vrouwtje 70-200 gram, ze moet aansterken en de jongen voeren. Bij strenge kou (-10° C tot -15° C) verbruikt de kerkuil 150-250 gram/dag.

De kerkuil produceert 1 braakbal per dag. Het voedsel gaat eerst in de “kliermaag” (verteren van het voedsel) en daarna in de “spiermaag” (samenballen van de onverteerbare delen). De spiermaag ligt bovenop de kliermaag. De verteringsappen hebben een pH-waarde van 4, daardoor worden de skeletten van de prooidieren niet aangetast. In de braakballen zitten dus skeletresten van muizen en ook schedeltjes van vogels.

Als men braakballen gaat uitpluizen in scholen worden altijd deze braakballen genomen.

Determinatiekaarten voor het uitpluizen van braakballen zijn aanwezig bij de IVN Natuurwerkgroep Bunschoten en kunnen worden geleend.

Velduil

De velduil is de meest onregelmatige broeder in ons dorp. Tot vier jaar geleden had deze soort al meer dan 30 jaar niet meer hier gebroed. De soort broedde tot voor kort alleen maar op de Waddeneilanden en verder noordelijker. Alleen in de winter kwamen de velduilen meer naar het zuiden en vertoefden dan in onze buurt langs de dijk van het Eemmeer. Doordat de polder in de winter natter wordt en de dijk droog blijft, verhuizen de muizen dan ook naar de dijk. Daar weet de velduil dan de muizen te vinden. Tot in de winter van 2013-2014 er een buitengewoon groot aantal muizen in onze polders leefde. De velduil zag dat en dacht: ik hoef niet verder te reizen, ik kan hier de komende zomer genoeg voedsel vinden om een nest groot te brengen. En zo geschiedde. Langs de Loodijk broedden er minstens twee paar, ten zuiden van de Bloklandsweg waarschijnlijk vier paar en verder nog twee paar tegen de bebouwde kom ten zuiden van de Frans Jacobsweg. Dit alles voor zover bekend bij de werkgroep.

De jaren daarna was het broedfestein weer over. Afgelopen winter 2017-18 waren er weer opvallend veel velduilen in onze omgeving. Minstens vier stuks regelmatig bij de plasjes van Vitens en maximaal ongeveer twintig ten zuiden van de Bloklandsweg. En nu maar afwachten of er enkele paartjes blijven hangen en tot broeden komen. De tijd zal het leren.

Tekst en foto's Wim Smeets

Heidelandschap:

knooppunt in natuurnetwerk

door Louise Arnold Bik

Al gehoord van 'Lizard Lane' en het belang ervan?
 Zag je de jonge heide op geplagde stukken bij het Monnikenbos Soest?
 Ontwaarde je al eens een zandhagedis, klein warkruid of heideblauwtje?
 Enig idee van het belang van heideterreinen voor kwetsbare soorten?
 Welke leefgemeenschappen komen voor in de heideterreinen van Eemland?
 Welk belang hebben 'onze heideterreinen' in natuurnetwerk en ecologische structuur?
 Wist je dat er de laatste twintig jaar veel nieuwe inzichten bestaan voor heidebeheer?
 Ken je het belang van een natuurlijke overgang tussen heide en andere landschappen?
 Hoe helpen wijzelf de natuurkwaliteit van het heidelandschap?
 Hoe maken we een grotere groep inwoners enthousiast daarvoor?
 Hoe werken we samen met de grondeigenaren, overheden en ondersteunende instanties?
 Wat zeggen de notities 'Heideherstel' en het programma 'Hart van de Heuvelrug'?
 Worden de beschikbare subsidies ook uitgenut?

>> verder op pagina 9

Zomaar wat vragen waarmee een werkgroep Heide zich bezig kan houden.

Heidelandschap kan voor iedere natuurliefhebber interessant zijn, want is vanuit veel perspectieven en interesses aan te vliegen. Het ligt zeer voor de hand om samen te werken met alle andere werkgroepen om te inventariseren, te fotograferen, excursies en voorlichting te organiseren en te werken aan beleidsontwikkeling.

Werkgroep Heide

Voorlopige missie van de werkgroep Heide: de heide in onze omgeving nog mooier maken in het licht van het natuurnetwerk.

Uitvoeringsideeën:

- = Kennis verzamelen over heidelandschap in onze omgeving zowel in detail als binnen ecologische samenhang.
- = Inventariseren van soorten en omstandigheden voor het bepalen van gewenst beheer en bijdrage aan corridors/stapstenen.

- = Inwoners betrekken en vrijwilligers motiveren om de handen uit de mouwen te steken. Veel mensen zijn dol op de heide in hun omgeving; de beheerder buitengebied Soest heeft positieve ervaring met werkdagen door vrijwilligers.
- = Informatie overdragen aan het publiek via wandelingen, borden, nieuwsmedia en apps.

Om lijnen uit te zetten, activiteiten te initiëren en te coördineren is een kerngroep nodig.

Verder is iedereen welkom die zich in één of meerdere aspecten wil verdiepen en dat wil overdragen aan het publiek. Het zou prachtig zijn als het lukt om uiteindelijk een groep vrijwillige inwoners bij elkaar te krijgen voor uitvoerend heidebeheer, zoals het verwijderen van opschot van grove den.

Het verslag *Heide en heidebeheer in Soest* in het kader van de IVN natuurgidsopleiding gaat in op de bestaansgrond van heidelandschap, flora, fauna, bodem, ecologie, beleid, beheer en toekomstvisie. Dit verslag dient als startmateriaal voor de werkgroep. In pdf format is het voor iedere geïnteresseerde bij mij op de vragen.

Doe je mee?

Voorlopig bestaat de werkgroep Heide i.o. uit twee leden, Pieter Augustinus en ikzelf. We wachten op meer mensen om echt te kunnen starten. Neem alsjeblieft contact met me op via louise@arnoldbik.nl voor aanmelding, vragen en overleg.

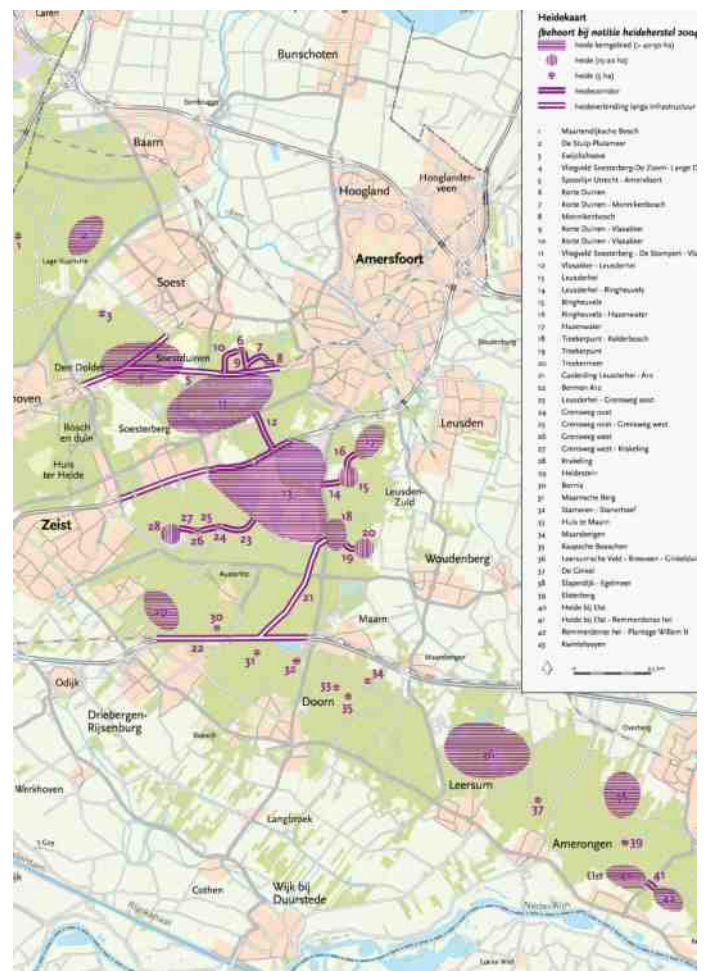
Je kunt ook het verslag *Heide en heidebeheer in Soest* en ook andere beleids- en beheerdocumenten bij me opvragen.

Heide: waardevol kwetsbaar

Heidelandschap is heel veel meer dan de prachtige paarse golven in de nazomer waar we zo van houden. Als je je er even in verdiept, besef je de enorme kwetsbaarheid van heidelandschap en haar bewoners. Als we heide niet beheeren, dan verdwijnt het al snel onder de bomen.

Ook al zijn bossen ook prachtig en waardevol, veel dieren hebben open landschap nodig met een grote variatie aan planten en insecten. Dieren die beschutting in het bos zoeken, foerageren meestal in het open veld. Ze hebben dus ook baat bij een geleidelijke overgang van het ene naar het andere landschap. Zo grazen reeën graag in het veld bij een beschutte bosrand. En de buizerd met zijn nest in het bos, zoekt zijn prooi in een open ruimte.

Open velden als heide en schraal grasland leveren heel veel meer voedsel en biodiversiteit dan het bos.

Heidekaart provincie Utrecht

uit: Notitie Heideherstel, Beleidskader voor omvorming van bos naar open natuur in de provincie Utrecht (Provincie Utrecht, 2004, pg 26)

Heidelandschap gaat dus het niet alleen over struik- en dopheide. Een heideterrein biedt overlevingskansen voor veel andere soorten planten – denk aan kruipbrem, zandblauwtje, klein warkruid, paddenstoelen, mossen en korstmossen - en bijzondere leefgemeenschappen van dieren boven en onder de grond.

Voldoende oppervlakte, aansluiting op corridors en afgestemd beheer zorgen dat heideterreinen daadwerkelijk functioneren als leefgebied of als stapsteen voor kwetsbare soorten, bijvoorbeeld zandhagedis, ringslang, heideblauwtje, allerlei kevers, vlinders, libellen, bijen, sprinkhanen en krekels.

De heideterreinen in het Eemland zijn belangrijk onderdeel in de ecologische hoofdstructuur en onderdeel van het natuurnetwerk van de Utrechtse Heuvelrug.

Aan de oostkant van Soest wordt de komende jaren de heidecorridor Lizard Lane gerealiseerd bij het waterwingebied Soestduinen. Deze corridor is een essentiële schakel in het heideherstel als aangewezen in de 'Heidenotitie' van de provincie Utrecht en overgenomen in het programma 'Hart van de Heuvelrug'.

Ook voor de aansluiting met de heide in het Gooi zijn gebieden voor heideherstel aangewezen; daar lijken op dit moment geen uitvoeringsplannen te bestaan ondanks de mogelijkheid van provinciale subsidies (zie verder verslag *Heide en Heidebeheer*).

een schraalgrasland als een vochtig hooiland.

Van de grassen kenmerkend voor een glanshaverhooiland is er één grassoort in de Wolkenberg geïnventariseerd, namelijk de grote vossenstaart. Naast grassen zijn ook een aantal kruiden kenmerkend voor een glanshaverhooiland. Hiervan is er een viertal in de Wolkenberg aangetroffen: margriet, hopklaver en rolklaver en waltstro.

Wat betreft de grassen is er nog een flinke ontwikkeling nodig om te kunnen spreken van een glanshaverhooiland, er komen al wel enkele kruidensoorten voor, kenmerkend voor dit type grasland.

Aangezien de recente ontwikkeling van de Wolkenberg nog jong is, is ook nagegaan of te zeggen is in welke fase van ontwikkeling tot kruidenrijk grasland dit gebied zich bevindt. Dit is gedaan op geleide van de 'Veldgids Ontwikkelingen van Kruidenrijk Grasland' (Schipper et al., 2012). Op geleide van bodemsoort en vochtigheid is de fase van ontwikkeling te bepalen. We komen dan uit op fase 0-1, maximaal 2, voor beide Plots. Indien een gebied uitontwikkeld is tot kruidenrijk grasland, spreekt men van fase 5.

Het lijkt verstandig de nog jonge ontwikkelingen in de Wolkenberg wat betreft de flora goed te blijven monitoren. Dit is ook van belang omdat, voor een gebied dat in fase 2 komt, het risico speelt dat het in deze fase blijft steken en zich niet verder zal ontwikkelen tot kruidenrijk grasland. Om dit te voorkomen is cruciaal beheer van belang: in een gebied dat in fase 0-1-2 verkeert moet niet of minimaal bemest worden en er zal vroeg gemaaid moeten worden, met afvoer van maaisel.

Voor een gebied in fase 0-1 betekent vroeg maaien: de eerste of tweede helft van mei. Is een gebied in fase 2 dan moet een eerste maaibeurt uiterlijk eind mei, begin juni nodig.

Voor de Wolkenberg levert dit een conflict op met de weidevogels die hier broeden. Het tijdstip van vroeg maaien valt tijdens het broedseizoen. Echter, ook laat maaien met als risico het stokken van de ontwikkeling tot kruidenrijk grasland zal de weidevogels geen goed doen. Doordat er dan minder kruiden tot ontwikkeling zullen komen, zullen er ook minder insecten zijn die als voedsel voor de jonge weidevogels dienen.

Bij vroeg maaien, tijdens het broedseizoen, kan gezorgd worden voor nestbescherming en het overeind laten staan van enkele stroken kruiden en grassen. Dit laatste is ook verstandig voor de insecten die in het gebied leven.

De Wolkenberg staat in haar huidige vorm nog in de peuterschoenen van ontwikkeling tot vochtig hooiland en vraagt om duidelijke keuzes in beheer. Welke keuze ook gemaakt gaat worden, het is, ook in haar huidige vorm, al een prachtige gebied dat menig mens en dier veel 'natuurplezier' biedt. Dus trek je wandelschoenen of klompen aan en loop eens een rondje om de Wolkenberg!

Het gebied zelf is niet betreedbaar omdat het een kwetsbaar natuurgebied is, er kan wel een mooie wandeling omheen gemaakt worden. Bijvoorbeeld door ter hoogte van de splitsing Zuidereind-Grimmesteinseweg naar de Eem te lopen en dan stroomopwaarts het pad langs de Eem en de knotwilgen te volgen. Aan de zuidpunt van de Wolkenberg kom je dan weer op het Zuidereind uit.

Je kunt dan teruglopen over de dijk, eventueel nog even bij het vogelscherm wat watervogels spotten, of je weg vervolgen via het Netelenburch(klomp)pad.

* Vochtig hooiland en glanshaverhooiland

De *Index Natuur en Landschap* is een natuurtypologie die de natuur beschrijft in verschillende natuurtypen met een hiërarchische onderverdeling in beheertypen.

De beheertypen zijn geschikt om het beheer aan te sturen en vormen de basis voor afspraken over doelen en middelen tussen provincie en beheerder.

De Index bestaat uit de onderdelen: Natuur (N), Agrarische natuur (A) en Landschapselement (L).

Voor natuurbeheer worden 17 samenvattende natuurtypen onderscheiden met een onderverdeling naar 47 beheertypen. Deze beheertypen zijn gebaseerd op natuurbeheer en abiotische condities zoals waterhuishouding en voedselrijkdom en bevatten een omschrijving van een bepaald type natuur.

Het natuurtypen **N10 Vochtige schraalgraslanden** omvat twee beheertypen:

N10.01 Nat schraalland en N10.02 Vochtig hooiland

Het natuurtypen **N12 Rijke graslanden en akkers** omvat o.a. het beheertypen:

N12.03 Glanshaverhooiland

Uitgebreide informatie hierover is o.a. te vinden op: www.natuurkennis.nl, www.bij12.nl en www.clo.nl

Steenuil vindt nestplaats

aan de rand van de Soester Eng

door Jos van Asselt, Uilenwerkgroep Soest

De natuurlijke leefomgeving van de steenuil verdwijnt snel. Het uiltje stelt eisen aan zijn leefomgeving: er moet voldoende voedsel zijn en de omgeving moet veiligheid en bescherming bieden.

De steenuil vindt zijn nestgelegenheid in oude knotwilgen en hoogstam fruitbomen of onder de pannen van een schuurtje. Hoe rommeliger het (boeren)erf hoe beter. Omdat dit soort erven steeds schaarser worden helpt de Uilenwerkgroep Soest van IVN Eemland het steenuiltje door nestkasten op te hangen. Inmiddels hangen er 35 kasten in Soest.

Een tijdje geleden werden we gebeld door een bewoonster uit Soest die aan de rand van de Soester Eng woont. Een uniek akkerbouwgebied in de kern van Soest dat ligt op een stuwal. De bewoonster vertelde ons dat er een steenuiltje over haar erf huppelde. Het uiltje was blijkbaar het erf aan het verkennen. Afspraak gemaakt en een steenuilenkast meegenomen.

Het bleek inderdaad een erf te zijn waar de steenuil zich thuis zou kunnen voelen. Er staan ook wat fruitbomen maar blijkbaar geen goede plek (holte) om te nestelen, dus hebben wij de kast in de fruitboom gehangen. Zelden is het al het eerste jaar raak, maar al snel kregen we het bericht dat er nu twee steenuilen gesignaleerd waren. Toch stiekem op Tinder?

De broedtijd bedraagt 26 dagen en alleen het vrouwtje broedt. Het mannetje zorgt voor voedsel maar als de jongen een week oud zijn gaat het vrouwtje ook op jacht.

Op 25 mei jl. hebben we de kast gecontroleerd: er bleken zes jongen te zijn. Uiteindelijk zijn er op 8 juni jl. drie gewogen en geringd.* De drie uiltjes hadden ondergewicht, wij hebben aangeraden om bij te voeren. De andere uiltjes hebben het niet overleefd.

De volgende morgen kregen we een mail: er was een jong uiltje op het erf gezien en als de bewoonster in de buurt kwam waren de ouders helemaal in paniek.

steenuiltje - foto: Henk van Wijk

We zijn gaan kijken, op de knieën onder struiken etc., maar geen uiltje te bekennen. Was het één van de drie die we geringd hadden of was er toch een vierde in het spel?

Zaterdagavond weer een telefoontje: het uiltje was gevangen. Gelukkig hadden we weekenddienst dus met drie personen inclusief ringer weer op pad. Het werd een verrassing voor ons allemaal: een vierde uiltje want deze was niet geringd!

Het uiltje is geringd en weer terug in de kast geplaatst, maar inmiddels hebben ze alle vier ontdekt dat het buiten de kast wel erg leuk is. Als de uiltjes uitgevlogen zijn zal het voor de bewoonster wel even moeilijk worden want zij was enorm betrokken en genoot met volle teugen van deze uilenfamilie.

De bedoeling is dat we in Soest de gebieden voor de steenuil gaan uitbreiden. Het is het eerste succesvolle broedsel op de Soester Eng. Nooit gedacht dat er daar nog eens steenuilen zouden gaan broeden, maar het kleine uiltje heeft in dit geval ons laten weten dat het erf oké is. Hij komt zeker terug met dezelfde partner want het steenuiltje is monogaam. Ook de jongen vestigen zich hooguit op enkele kilometers van hun geboorteplek.

Inmiddels zijn er meerdere steenuilenkasten opgehangen rondom de Soester Eng en we hopen dat er in de toekomst nog heel veel zwart-gele ogen over de Eng zullen turen op zoek naar muizen.

**Waarom ringen we?*

Met ringonderzoek krijgen we belangrijke informatie over verplaatsingen, sterfte en overleving.

2 steenuiltjes - foto: Henk van Wijk

De oeverzwaluwen in Bunschoten

hebben het moeilijk!

door Wim Smeets

De Natuurwerkgroep Bunschoten houdt zich o.a. met de Vebowand langs de Rengerswetering, een kunstmatige oeverzwaluwenwand van 140 meter lengte. Aan deze wand zijn dit jaar beduidend minder Oeverzwaluwen tot broeden gekomen. Hoe kan dit zo komen?

Normaliter arriveren de Oeverzwaluwen in het voorjaar aan de Vebowand eind maart. Later in het seizoen komen er dan nog Oeverzwaluwen van andere broedwanden bij, waarvan het legsel is mislukt. Dit jaar loopt het anders. Door zandstormen in de Sahara in februari-maart en het bijzonder natte en koude weer in Portugal en Spanje in maart en april van dit jaar konden de vogels niet genoeg voedsel vinden om de tocht naar Nederland eind maart te maken. De eerste Oeverzwaluwen arriveerden pas half april in Bunschoten. Daar was het koud en nat en dat bleef nog even zo. Aan insecten viel er niet veel te beleven met dit weer. Voor de vogels redenen om het nestelen nog maar even uit te stellen. Dat deden ze later in mei toen het weer gunstiger werd. Een deel van de Oeverzwaluwen was toen al uitgeweken naar betere streken, zoals blijkt uit contact met een oeverzwaluwenbeschermer in München, die verrassend veel Nederlandse Oeverzwaluwen in zijn wand heeft zitten. Hij kan bij de geringde vogels de ringen aflezen en dan zien waar ze vandaan komen. Hij wist ook te vertellen dat er Nederlandse Oeverzwaluwen in Tsjechië waren gearriveerd.

Aan de Vebowand begonnen half mei ongeveer 190 paartjes Oeverzwaluwen met een nestgang te maken en er kwamen er 165 paartjes tot broeden. De ontbrekende 25 paartjes lieten er het bij zitten, geen toekomst voor hun jongen. Te weinig voer? Later, eind juni, waren er 208 broedende paartjes. In 2017 waren er dat nog 395 paartjes aan de Vebowand in dezelfde tijd van het jaar.

Toen de eerste jonge vogels aan het begin van de nestgang verschenen bleek dat er slechts 3 tot 4 jongen waren, terwijl eerdere jaren dat altijd 5 jongen waren bij het eerste legsel. Waardoor deze achteruitgang? Door langer vanaf een kijkwand naar de oeverzwaluwenwand te kijken en de tijd op

Oeverzwaluwen bij de Vebowand (in 2016) - foto: Wim Smeets

te nemen die er verstrijkt tussen de voedselbeurten, bleek dat deze verdubbeld was ten opzichte van een tiental jaren geleden. Toen werden de jongen gemiddeld elke 5 tot 6 minuten gevoerd, de hele dag lang. Nu was dat pas na 11 tot 12 minuten! De ouder-vogels hadden dus de dubbele tijd nodig om 30 tot 35 vliegende insecten te verzamelen en naar de jongen te brengen. Het bestand van vliegende insecten was dus enorm achteruitgelopen in vergelijking - met een tiental jaren geleden. Uit Duitse metingen blijkt dat wel 75-80% achteruitgang te zijn. Daardoor hebben de insectenetende vogels het moeilijk. Er zijn te weinig insecten, in vergelijking met enkele jaren geleden.

Op het moment van schrijven - 12 juni 2018 - zijn er toch een aantal oeverzwaluwenpaartjes begonnen met een tweede leg. Nu is het afwachten hoeveel jongen er deze keer in de nestuitgangen gaan zitten om te worden gevoerd door de oudervogels.

Een uitstekend paddenjaar!

door Tim de Wolf

De Paddenwerkgroep Soest kan terugzien op een prima paddentrek. Jaarlijks gaan de padden, zodra het wat warmer wordt, van hun overwinteringsplaats op het land naar sloot of plas voor de paring. Meestal begint de trek begin maart en gaat door tot ongeveer half april. Daarna keren veel padden weer terug. Als zij een drukke weg op hun route moeten kruisen kunnen er veel slachtoffers vallen. De Paddenwerkgroep Soest helpt de padden door ze over te zetten. De groep is actief bij de Insingerstraat en de Wieksloterweg.

Dit jaar zijn door een enthousiaste groep vrijwilligers meer dan 1900 padden naar de overkant geholpen. Dat is een record. De paddenpopulatie groeit maar er zijn ook jaren waarin er een terugval is te zien. De reden is vaak ondui-

delijk. Wat een rol speelt is dat de vrouwtjes om het jaar trekken. De man-vrouw verhouding beïnvloedt dus ook de aantallen.

Naast de padden zijn ook 350 bruine kikkers en 175 salamanders overgezet. Het gaat hoofdzakelijk om de kleine watersalamander maar er zijn ook exemplaren van de zeldzame kamsalamander aangetroffen.

De faunapassages in de Wieksloterweg hebben in hun huidige vorm nog geen effect. Wat ontbreekt zijn aanpassingen om de dieren ook daadwerkelijk door de tunnels te dirigeren. De Paddenwerkgroep Soest wil voor volgend jaar, in overleg met de eigenaar van de grond, proberen hier verbetering in te brengen. Vrijwilligers zijn altijd welkom!

Biodiversiteit dankzij bomen

in het boerenland

tekst en foto's: Goran Christiansson

De soortenrijkdom neemt af in de meeste landbouwgebieden in Nederland en in de wereld. We kennen allemaal het onderzoek in Duitsland waar 75% van de insectenmassa was verdwenen, zelfs in natuurgebieden [1].

Vooral de “groene woestijnen” van bespoten raaigras of snijmais zorgen voor een langzame afname in bodemleven, insecten en daardoor ook vogels.

Gelukkig is het mogelijk om gezond voedsel te produceren én de natuurwaarden te versterken. Een eerste stap is om de “biologische criteria” te handhaven zonder kunstmest etc. Maar het is mogelijk om nog een paar stappen te nemen om meer biodiversiteit te bereiken.

Een volgende stap voor meer soortenrijkdom wordt “agroforestry” genoemd, ook in het Nederlands. Waar het op neerkomt is dat bomen worden gebruikt in het boerenland-schap. Akkers worden bijvoorbeeld ingedeeld in strepen van de combine-breedte, waartussen houtsingels staan voor fruitproductie of hout. Of notenbomen staan verspreid in weilanden waaronder grazers kunnen genieten van verbeterde hydrologie, luwte en schaduw.

Een groot voordeel van bomen is het grote wortelstelsel dat het water zuivert en nutriënten van diep in de bodem naar boven haalt. Ze bieden ook veel voeding en habitat voor insecten en vogels. Een bijkomstig voordeel van bomen is dat ze koolstof uit de lucht vangen en in de grond stoppen, een deel van de oplossing van de klimaatontwrichting.

Ik was op de 4th European Agroforestry Conference te Nijmegen (EURAF2018, 28-30 mei) om onderzoekers en boeren te ontmoeten die met succes de biodiversiteit versterken op hun percelen.

De grootste uitdaging voor de boeren was om de initiële kosten te kunnen financieren.

Ook sprak ik een groep jonge onderzoekers van de Wageningen UR die een proefveld hebben aangeplant met walnootbomen en hazelaars, net buiten Lelystad. [2]

(De leden van de werkgroep Duurzaamheid van IVN Eemland hebben een proefveld met walnotensavanne aangeplant op Het Derde Erf in Soest) [3]

Een derde stap, voor de gevorderde voedselproducent die een enorme toename van biodiversiteit wil, is een “voedselbos” aanplanten. In Groesbeek is een tien jaar oud voedselbos met meer soortenrijkdom dan het Natura2000-gebied in dezelfde gemeente [4]. Het is wel kennis- en arbeidsintensief om meer dan 200 soorten fruit, noten en groenten te oogsten en te vermarkten...

Nu in de politiek expliciet wordt besproken dat we de biodiversiteit willen versterken, is het goed om te weten dat er oplossingen mogelijk zijn. In het Eemland bestaat ongeveer 70% van de totale oppervlakte uit landbouwgrond, met zeer weinig bomen. Een deel hiervan zullen we zeker open laten om deze bijzondere biotoop te bewaren, maar er zijn mijns inziens vele locaties waar we de soortarme akkers en hooilanden kunnen verrijken met verschillende vormen van agroforestry.

Bomen in het landschap versterkt de biodiversiteit

Misschien kan een lezer van de NatuurNabij een goede Nederlandse naam verzinnen voor agroforestry?

[1] 75% van de insecten verdwenen

<https://newscientist.nl/nieuws/driekwart-vliegende-insecten-verdwenen/>

[2] Wageningen UR-agroforestry

<https://www.wur.nl/nl/project/5-vragen-over-Agroforestry--bomen-en-landbouw-op-een-perceel.htm>

[3] Walnotensavanne

<http://christiansson.nl/treesforpeacenl/2018/02/07/walnotensavanne-in-de-krant/>

[4] Onderzoek Biodiversiteit in Voedselbos Ketelbroek, Groesbeek

<https://www.samhao.nl/webopac/MetaDataEditDownload.csp?file=2:142473:1>

Agroforestry in Soest. Eerste walnoot tussen de koeien op Het Derde erf.

Gevlekte witsnuitlibellen

in het Nonnenland!

tekst en foto: Dick Nagelhout

Zoals veel lezers weten is het Nonnenland een natuurontwikkelingsterrein van Staatsbosbeheer in Lage Vuursche. In de special van NatuurNabij van de winter 2013-2014 is meer over het gebied te lezen. De werkgroep Libellen & Vlinders van IVN Eemland komt er al jaren om te kijken wat er zoal rondvliegt.

Terwijl ik in mei in Frankrijk druk bezig was met het onderscheiden van verschillende soorten parelmoervlinders waren Alma en José op stap in het Nonnenland. Het waai-de die dag hard dus mooie foto's maken was lastig. Maar bij één libel hadden ze het idee dat het een bijzondere was. Bij nadere studie bleek het om de zeldzame gevlekte witsnuitlibel te gaan. Die waren hier nog nooit gezien. Direct na mijn vakantie zijn we er nog eens heen gegaan. Toegegeven, na enige zelfanalyse kwam ik tot de conclusie dat ik een beetje jaloers was op de vondst. We zagen er nu twee. Er stond nauwelijks wind en ze bleven steeds terugkomen naar hetzelfde punt. Soms namen ze een wat andere positie aan alsof ze ervoor wilden zorgen dat ze goed op de foto kwamen.

Eemnes mag dan wereldberoemd zijn om haar weidevogels, maar vlak de libellen ook niet uit. In een poel bij de Lieberg – in de zuidwestelijke oksel van knooppunt Eemnes – komt een grote populatie gevlekte witsnuitlibellen voor.

In Eemland kennen we naast de gevlekte witsnuitlibel nog twee andere soorten: de algemeen voorkomende noordse witsnuitlibel en de zeldzame venwitsnuitlibel.

Van de venwitsnuitlibel kennen we populaties bij De Lieberg en bij het Gentianenvan op de Stulpheide in Baarn.

De Noordse zien we op de Stulpheide vooral bij het Gentianenvan, maar dit jaar voor het eerst ook in het Nonnenland.

De venwitsnuitlibel en de gevlekte witsnuitlibel staan op de Rode lijst ingedeeld als kwetsbaar.

Dan zijn er nog twee witsnuitlibellen in Nederland: de oostelijke en de sierlijke. Ze staan op de Rode lijst als verdwenen, maar bij de volgende editie kan dat hopelijk worden aangepast. De oostelijke komt ergens ten oosten van Apeldoorn voor. De plek wordt verborgen gehouden, maar met enig recherchewerk kom je daar wel achter. De sierlijke witsnuitlibel komt op meer plaatsen in ons land voor. In de buurt zijn ze gezien bij het Naardermeer en het Leersumseveld.

En hoe houd je ze uit elkaar?

Ze hebben allemaal een witte snuit, het zal niet verbazen. Maar het zijn niet de enige libellen met een witte snuit.

De mannetjes van de drie witsnuiten die in Eemland voorkomen hebben rode vlekken op het achterlijf. De gevlekte is genoemd naar de opvallende gele vlek.

De vrouwtjes hebben gele vlekken, in een aantal varianten. Het beste lijkt het om in het voorjaar eens mee te gaan met de werkgroep Libellen & Vlinders. De Veldgids Libellen aanschaffen kan natuurlijk ook.

gekleurde witsnuitlibel - foto: Dick Nagelhout

Publieksactiviteiten

Workshop

workshop tamme kastanjes

zaterdag 20 oktober 2018 van 15.00 - 17.00 uur

Locatie: De Veenweide, Vedelaarpad 53, Soest,

De workshop is gratis

Laat graag weten of je komt via info@eetbaarsoest.nl

Soester Duurzaamheidsmarkt

zaterdag 29 september 2018 van 10:00 – 16:00 uur

Plein bij de Hema

Pompoenkampioen om 11.00 uur

en Steensoep koken om 12.00 uur!

Meer informatie op de website van EetbaarSoest

Wandelingen

Gegevens nog niet bekend, zie onze website, Facebook en de nieuwsbrieven.

Gezien bij het gezinsvissen eind mei: larve geelgerande watertor

foto: Alma Dijkgraaf

INDIEN ONBESTELBAAR:
EREPRIJSSTRAAT 88
3765 AL SOEST

**RESTAURANT
DE KORTE DUINEN**

Birkstraat 108 | 3768 HL Soest
035-6013720
info@dekorteduinen.nl
www.dekorteduinen.nl

*Eemland Diervoeders
Ook voor al uw
vogelbenodigdheden!*

**EEMLAND
DIERVOEDERS**

Birkstraat 125a
3768 HE Soest
Telefoon 033 461 87 14
info@eemlanddiervoeders.nl
www.eemlanddiervoeders.nl

ma t/m vr 8:00 - 18:00
zaterdag 8:00 - 16:00

DE GROOTSTE EN VOORDELIGSTE IN DIERVOEDING

Vier seizoenen, één tuincentrum!

Het tuincentrum waar het draait om alles dat leeft, groeit en bloeit. Een zee aan levend groen staat u als ontvangstcomité op te wachten. Met verkwikkende geuren en een bonte pracht aan kleuren. Heerlijk om in te vertoeven.

Veel van onze bezoekers maken van hun "tuininkopen" een uitje. Lekker tuinstruinen, kiezen uit de wekelijkse aanbiedingen, leerzaam praatje maken met onze medewerkers en andere groenliefhebbers en wat eten en drinken in ons restaurant De Kastelein.

't Vaarderhoogt houdt regelmatig leuke publieksmanifestaties. Wilt u daarvan op de hoogte worden gehouden, meld u dan aan op onze site www.vaarderhoogt.nl.

t Vaarderhoogt
TUIN ADVIES CENTRUM

Dorresteinweg 72b Soest, 035 - 6012883, www.vaarderhoogt.nl